

ŞAKÎK-I BELHÎ HAZRETLERİ (1)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Nahmedühû bi-cemîi mehâmidih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, tâci ruûsinâ ve kurreti uyûninâ muhammedini'l- mustafâ... Ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz iki cihan saadetine cümlelerinizi nâil ve sahib ve mazhar eylesin... Cennetiyle cemâliyle cümlelerinizi müşerref eylesin...

Böyle evliyâullahın hayatlarıyla ilgili bir kitabı, *Tabakâtü's- Sûfiyye* isimli, *Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin meşhur ama, Türkçe'ye çevrilmemiş olan eserini okumağa devam ediyorduk. 60 sayfayı bitirdik el-hamdü lillâh, şimdi yedinci terceme-i hâle geldik. Birinci tabakanın bitmesine 13 terceme-i hal var demek ki. Yirmişer kişiden beş tabakalık bir eser bu.*

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bu şahısların hayatlarını ve mübarek sözlerini, menâkıbını okumadan önce, başta Peygamber Efendimiz SAS Hazretleri'nin rûh-ı pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübârek âlinin, ashâbının, etbâının, ahhâbının ve cümle sâdât ve meşâyih-ı turûk- u aliyyemizin; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ Efendimiz'den bize kadar turuk-u aliyyemiz silsilelerinden güzerân eylemiş olan tarikat büyüklerimizin, sâdâtımızın, meşâyihimizin ve onların halifelerinin ve tarikat kardeşlerimizin ruhlarına hediye olsun diye;

Bu beldeleri fetheden fâtiplerin ve bu beldemizin medâr-ı iftihârı olan enbiyânın ve sahabe-i kirâmın ve bilhassa civarında bulunduğumuz mihmandâr-ı Muhammedî Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâmın, evliyâullahın; şu içinde toplanıp, bu dersi okuduğumuz tekkenin bânîsi Selâmî Mustafa Efendi'nin ve halifelerinin, bu civarda tekkesi bulunan Şeyh Murad Hazretleri'nin ve halifelerinin, Haydar Baba Hazretleri'nin ve halifelerinin, ve diğer mübarek sâlih kimselerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan, yakından buraya bu sözleri, bu menâkıbı dinlemek üzere gelmiş olan siz kardeşlerimizin de, ahirete göçmüş olan bütün müslüman geçmişlerinin, dedelerinin, ninelerinin, babalarının, annelerinin, kardeşlerinin, akrabalarının, dostlarının, arkadaşlarının, hatta evlatlarının, zürriyetlerinin ruhlarına hediye olsun diye; cümlesinin kabirleri pür nûr olsun, ruhları şu hediyelerimizden haberdar ve memnun ve

mesrûr olsun, makamları âlâ olsun, dereceleri yüksek olsun diye; Rabbimiz kabirlerini cennet bahçesi eylesin diye;

Biz yaşayan mü'minler de yanılmayalım, şaşırılmayalım, doğru yoldan asla ayrılmayalım, bir göz yumup açıncaya kadar bile gâfil kalmayalım, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, rızâ-i Bârî'nin yolunda, Allah'ın rahmetine ermemize sebep olacak şerîh-ı müstakîm üzere, ârifâne, müttakiyâne yaşayalım, Rabbimiz'in huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak yüzü ak, alnı açık kullar olarak varalım; Rabbimiz bizi lütfuyla karşılasın, Firdevs-i A'lâ'sına dahil eylesin, Habîb-i Edîb'ine komşu eylesin, cemâlini müşahede zevkine ve şerefine nâil eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Şakîk-ı Belhî Hakkında Bilgi

شَقِيقُ الْبَلْخِيِّ وَمِنْهُمْ شَقِيقُ بَنِ إِبْرَاهِيمِ أَبُو عَلِيٍّ
الْأَزْدِيُّ مِنْ أَهْلِ بَلْخٍ حَسَنُ الْجَرِيِّ عَلَى سَبِيلِ
التَّوَكُّلِ وَحَسَنُ الْكَلَامِ فِيهِ

(Şakîkuni'l-belhî. Şakîkun el-belhî.

Ve minhüm şakîku'bnü ibrâhîme ebû aliyyini'l-ezdiyyü min ehli belh. Hasenü'l-ceryi alâ sebîli't-tevekkül, ve hasenü'l-keîami fîh.)

(Ve minhüm) Yâni bu birinci tabakadan olan evliyaullah ve sâdât-ı sùfiyyenin birisi de Şakîk isimli, babasının ismi de İbrâhim olan, Şakîk ibn-i İbrâhim, İbrâhim oğlu Şakîk. Bu k harfleri kaf'tır. Şakîk... Künyesi Ebû Ali ve nisbesi Ezd kabilesine ait, el-Ezdî. Yâni, Arapların Ezd kabilesinden Ebû Ali künyeli Şakîku'bnü İbrâhim el-Ezdî.

(Min ehli belh) Horasan'ın Belh ahalisinden idi Şakîk Hazretleri. Tabii, Arap kabilesinden olup da orada ne işi var?.. İslâm'ı yaymağa gitmişler. Orası hep orayı fetheden mücahidlerle, fatihlerle dolu... Onlar özel şehirler kurmuşlar, yerleşmişler. Camiler kurmuşlar, etrafında mahalleler kurmuşlar, İslâm'ı yaşamışlar, öğretmişler, ta'lim etmişler, evlat bırakmışlar, zürriyet bırakmışlar oralarda, yayılmışlar, gelişmişler, çoğalmışlar.... Sahih şecereli, şecereleri sağlam, vesîkaları sağlam, ecdadları Arap ama, oralara yerleşmiş kimseler. Şakîk da onlardan biri.

(Hasenü'l-ceryi alâ sebîli't-tevekkül) "Tevekkül yolunda güzel gidişli bir kimse. (Ve hasenü'l- kelâmi fîh.) Tevekkül konusunda güzel sözler de söylemiş, bilhassa tevekkül vasfıyla tanınmış bir sòfî, bir alim."

Tevekkül ne idi?.. Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne dayanmak, güvenmek, onu kendisine vekil edinmek, böylece müsterih olmak. Allah, kendisine tevekkül etmeyi biz kullarına Kur'an-ı Kerim'de çok ayet-i kerimelerde emrediyor.

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

(آل عمران: ١٥١)

(Fetevekkel ale'llah) "Allah'a tevekkül et!"
(Âl-i İmrân, 3/159)

وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

(المائدة: ٢٣)

(Ve ale'llâhi fetevekkelû in küntüm mü'minîn)
"Mü'minseniz, Allah'a tevekkül edin!" (Mâide,
5/23) diye onlarca ayet-i kerime var. Yüz kadar
yoksa bile belki, pek çok ayet-i kerime var.

Allah bize bilhassa emrediyor. "Tevekkül edin bana!" diyor. Yâni bizim ne haddimize "Yâ Rabbi, sen bizim vekîlimiz ol." diyebilir miyiz?.. Hâşâ sümme hâşâ!.. Bizim ne kıymetimiz, kadrimiz var ki; zerre bile değiliz, üstelik günahkârız. Zerreden bile beteriz. Çünkü zerre zerredir ama, günahı yoktur. Biz günahkâr olduğumuz için daha da kötü durumdayız. Allah'ın asi, mücrim kullarıyız.

ظُلُومًا جَهُولًا

(الأحزاب: ٧٢)

(Zalûmen cehûlâ) "Çok zalim, çok cahil"
(Ahzâb, 33/72) diye ayet-i kerimede bildirilen
bir mahlûkuz biz. Birbirimizi yeriz, kurtlar
gibi birbirimize saldırırız. Şu Bosnalıların, şu
Herseklilerin, şu Sırpaların, şu Bulgarların, şu

Romenlerin, tarihin dili olsa da, mekânların dili olsa da, müslümanlara sırf müslüman oldukları için yaptıklarını bir bilsek, bir söylese, bir tecessüm etse gözümüze... Yâni, şu insanoğlundan nefret ederiz.

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

(البقرة: ٢٢)

(E tec'alü fîhâ men yüfsidü fîhâ ve yesfikü'd-dimâ') “Yâ Rabbi, sen yeryüzünde insan mı yaratacaksın? Orayı fesada uğratan, kanlar dökecek olan insanı mı yaratacaksın?” (Bakara, 2/30) Levh-i Mahfûz'dan görüyorlar, yaratılacak mahlûkun ne biçim bir varlık olduğunu.

Allah CC meleklere:

“—İnsanoğlunu yaratacağım yeryüzünde halife olarak.” deyince,

“—O mahlûku mu yaratacaksın yâ Rabbi?” diye soruyorlar.

Yâni böyle.

Ama Allah emrediyor. Bizim yüzümüz yok, elimiz boş, yüzümüz kara... Allah, huzuruna kabul etmese, nereden gideceğiz? “Kulum” demese, ne yapacağız?.. Ama, “Bana tevekkül edin!” diyor. “Bana dua edin!” diyor. Rabbimiz'in rahmetinin genişliğine bakın ki, “Benden isteyin, vereceğim!” diyor. “İsteyin benden!” diyor.

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

(المؤمن: ٠٣)

(Ve kàle rabbükümü'd'unî estecib leküm) “Siz benden isteyin, ben sizi karşılıksız koymam, veririm.” (Mü'min, 40/60) diyor, duayı tavsiye ediyor.

Dua edince istediğini vereceğini söylüyor kullarına, tevekkül etmesini söylüyor. Seviyor Rabbimiz, kusurlarını affediyor. Rabbimiz'in rahmeti çok geniş.

İşte böyle tevekkül ehlerinden bir kimse idi Şakîk Hazretleri. Bu konuda da güzel tarifler yapmış, güzel sözler söylemiş demek ki. Anlaşılan, bilhassa tevekkül vasfıyla tanınmış ki, müellif Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri özellikle tevekkül yolunda gidişinin güzel bir gidiş olduğunu söylüyor.

Tabii, tevekkül olunca, dünyaya eyvallah etmez insan... Dünya ehline de eyvallah etmez, yüzüne bakmaz, metelik vermez. Padişah gelse, oturduğu yerden kalkmaz, ayağını uzatmışsa toplamaz. Zenginin yüzüne bakmaz. Para vermezse vermesin, dünyayla ilişkisi yok ki. Fakirlik olursa olsun. O Allah'a güzel kulluk etmeğe bakar.

Tembel miydi?.. Hayır, asla!.. Çalışır, inler, terler, kazanır, götürür kardeşlerine yedirir.

İbrâhim ibn-i Edhem çalışırdı, çalışırdı... Zenbilleri akşam gıda ile doldururdu, tekkeye getirirdi, kardeşlerine yedirirdi.

Böyle... Yâni tembellik değil bu, tevekkül, Allah'a dayanmak, Allah'tan korkmak, Allah'tan istemek, başkasından bir şey ummamak, başkasına da aldırmamak, bel bağlamamak mânâsına ve daha geniş mânâları olan bir güzel vasıf, Allah'ın bize emrettiği bir vasıf...

Biz de tevekkül etmeyi öğrenmeliyiz. Evelallah, Allah'ın izniyle, tevekkeltü ala'llah... Yaparım bu işi, olur inşaallah... diye böyle biz de tevekkül etmeliyiz. Madem emrediyor, o zaman tevekkül etmeliyiz.

“—Hocam, bir dükkân açacağım amma acaba...”

“—Tevekkül et, korkma!..”

“—Şuradan şuraya şu işi yapmağa gideceğim ama, olur mu olmaz mı?..”

“—Tevekkül et, yürü!..”

Tevekkül de bir emir. Çünkü Allah,

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

(طلاق: ٢)

(Ve men yetevekkel ale'llâhi fehüve hasbühû) diye bize garanti vermiş. “Kim Allah'a tevekkül ederse Allah ona yeter! Allah onu gayriye muhtaç etmez. Allah onun imdadına yetişir. Allah ona yardımcı olur.” (Talâk, 65/3) diye va'di de böyle. Tevekkülün sonucunun da güzel olacağı Kur'an-ı Kerim'le sabit.

وَهُوَ مِنْ مَشَاهِرِ مَشَايخِ خُرَّاسَانَ وَأَظْنُهُ أَوَّلَ مَنْ
تَكَلَّمَ فِي عُلُومِ الْأَحْوَالِ بِكُورِ خُرَّاسَانَ

(Ve hüve min meşâhiri meşâyihî hurâsân)
“Horasan şeyhlerinin meşhurlarından idi Şakîk Hazretleri. (Ve ezunnühû evvele men tekelleme fî ulûmi’l-ahvâl) Sanıyorum ki, ilk defa tasavvufî hallerin, dervişin başından geçen hallerin, makamların sözünü eden kişidir. Evvelâ haller üzerinde, hal ilimleri üzerinde tekellüm eden, konuşan kişilerden biriydi. (Bî-küveri hurâsân) Horasan illerinde...”

Kûre, cem’i küver; il, vilâyet demek. “Horasan vilâyetlerinde, ilk defa tasavvufî hallerin ilmi üzerinde konuşan kişi olduğunu sanıyorum bunun, ondan öncesini bilmiyorum.” demek istiyor yâni Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri.

O da [Ebû Abdurrahmân es-Sülemî] hepsini yazmış, çok büyük bir şahıs o... Peygamber Efendimiz’i yazmış, sahabe-i kirâmı yazmış. O kitaplar elimizde değil. Sahabeden sonra gelen evliyâullahı, yâni bu kitabı da yazmış; bu kitap elimizde... Onlar da olsa, kim bilir neler yazdı mübarek, neler topladı kim bilir.

Ama öyle büyük kitaplar elimizde var. Meselâ, Ebû Nuaym el- İsfahânî’nin *Hilyetü’l-Evliyâ* isimli bir kitabı var, on ciltlik, her birisi böyle üçer parmak kalınlığında, bir adam zor taşır. Şöyle kucaklaması zor, muazzam bir eser. Onu tercümeğe başlamışlar. Bir hocafendi geldi bana:

“—Bölüşüyoruz hocalar arasında bölüm bölüm, inşâallah tercüme edeceğiz, basılacak.” dedi.

O da güzel bir şey. O sahabe-i kirâmdan başlıyor. Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz vs. hepsi var. Oradan başlıyor. Yâni, bunun evvelindeki çağı da içine alan çok büyük bir eser. O bundan büyük, bundan daha hacimli.

Ben onu tercümeyle, onu ders mevzuu yapmağa başlamadım. Çünkü bu kolay... Bunu bile yudum yudum, yavaş yavaş izah ediyoruz. Hele bu bir bitsin, bir zemin oluşsun; aşağı yukarı tasavvuf tabirleriyle ilgili, terminolojisiyle ilgili şöyle bir az çok, bu hakîkî mutasavvıflar, elmas gibi, pırlanta gibi olanlar nasıl insanlarmış, bir anlayalım! Ondandır sonra, öbür kitaba da belki geçeriz ama, onu hızlı okumak lâzım! Arapçasını Türkçe okur gibi okumak lâzım, dinleyen de onu anlaması lâzım ki, ömür yetsin, bitsin.

Yoksa, sünnet olan ömür 63 yaşına kadar... Ondandır sonra ne yapmış evliyaullahtan bazıları: “Bundan sonra yaşamak sünnete uygun değil!” diye, yerin altına hücre kazmışlar, orada ibadetle vakit geçirmişler. Bir tanesi, bu sene yılı ilan edilen Ahmed Yesevî Hazretleri. 90 yaşına kadar filan yaşamış herhalde. Ama 63’den sonra sünnete uygun olan dışarıda yaşayış bu kadar diye, yerin altına hücre yapmış, orada ibadetle vakit geçirmiş.

كَانَ أَسْتَاذَ حَاتِمِ الْأَصَمِّ صَحْبَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ آدَمَ
وَآخَذَ عَنْهُ الطَّرِيقَةَ

(Kâne üstâze hâtemini’l-esammi) “Hâtem-i Esam Hazretleri’nin de hocasıydı bu, üstadı idi Şakîk Hazretleri.

(Sahibe ibrâhîme'bne edhem) Meşhur İbrâhim ibn-i Edhem ile de karşılaşmışlığı, sohbeti, arkadaşlığı var. Onunla arkadaşlık etti." Yâni Şakîk, İbrâhim ibn-i Edhem Hazretleri'yle arkadaş. Onun da hayatı geçmişti daha önceki haftalar.

Ama, Hâtem-i Esam isimli meşhur mübarek zâtın da hocası. Onu da çok seviyorum. Sağır olmadığı halde esam, sağır lakabı almış olan kimse... Sağır değil ama, bir nâhoş şeyi duymazlıktan gelmiş. Kulakları tilki gibi duyuyor ama, karşısındaki insan mahcub olmasın diye duymazlığa vurmuş işi. Kibarlığından, zarâfetinden, karşısındaki insan üzülmesin diye yâni. O şahıs. Tabii, onun menâkıbı ileride gelecek.

Medine-i Münevvere'ye gelmiş, demiş ki:

"—Burada Peygamber Efendimiz'in sarayı, sahabe-i kirâmın sarayları nerede?.."

Demişler ki:

"—Burası Medine. Burada saray olur mu? Bu mübarek insanlar dünyaya rağbet mi etmiş?"

"—E bu saraylar ne?" demiş.

"—İşte şu şunun, bu bunun..." filan.

"—Eyvaaaah! Rasûlüllah'ın şehrini demek ki cebbârlar, melikler istilâ etmiş." demiş.

Yâni böyle, dobra dobra da nasihatini söyleyen bir insan. Onu yetiştirmiş bu zât... Yâni bazen hocaların kıymeti, yetiştirdiği talebenin büyüklüğünden de bilinir. Allah hepsinin şefaatine erdirsin...

(Sahibe ibrâhime' bne edheme ve ehaze anhu't-tarîkah) İbrâhim ibn-i Edhem'le arkadaşlığı, sohbeti var ama, tarikatı bu ondan almış. İbrâhim ibn-i Edhem hoca durumunda. İbrâhim ibn-i Edhem Hazretleri'nden Şakîk almış, talebesi durumunda...

(Sahibe) Ahbaplıkları, sohbetleri var. Yâni, yetişmiş İbrâhim ibn-i Edhem'e demek. İbrâhim ibn-i Edhem'den tarikat elini almış, tarikata intisabı, ona bağlılığı olmuş.

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

(Ve esnede'l-hadîs) "Hadis de rivayet etti."

b. Asıl Hayır Ahiret Hayrı

أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمِ الْمُسْتَمْلِي
إِجَازَةً إِنَّ أَحْمَدَ ابْنَ أَحْيَدَ بْنِ نُوحِ بْنِ أَيُّوبَ
الْبَزَّازِ الْبَلْخِيِّ حَدَّثَهُمْ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ مُسْلِمُ
بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبَلْخِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو عَلِيٍّ
شَقِيقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَزْدِيُّ حَدَّثَنَا عَبَّادُ - يَعْنِي
ابْنَ كَثِيرٍ - يَقُولُ عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ قَالَ لِي عُرْوَةَ
قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّ الْخَيْرَ خَيْرُ الْأَخِرَةِ

TS. 61/1 (*Ahberanâ ibrâhimü'bnü ahmede'bni ibrâhîm el- müstemlî, icâzetten, enne ahmede'bne uheydi'bni nûhi'bni eyyûb, el- bezzâz el-belhîyye, haddesehüm, kâle: Haddesenâ ebû sâlihîn müslimü'bnü abdi'r-rahmâni'l-belhiyyi, kâle: Haddesenî ebû aliyyin, şakîku'bnü ibrâhim el-ezdiyyü, haddesenâ abbâdü ya'nî ibne kesîrin, yekülü an hişâmi'bni urvete kâle: Kâle lî-urvete kâlet âişetü radiya'llâhu anhâ: Kâne rasûlü'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme, yekül: Allâhümme inne'l-hayra hayrû'l-âhireh*)

Şimdi biliyorsunuz, bu kitabın müellifinin metodunu: Yüz tane mübarek büyük zâtın hayatını yazmış. Usûlü: Hayatı hakkında, ismi hakkında bilgi veriyor, memleketi hakkında bilgi veriyor. O zaman için en şerefli meşguliyet, hadis ilmiyle meşgul olmak gibi olduğundan, bu şahıs eğer bir hadis râvisi ise, aynı zamanda bunun rivâyet ettiği bir hadisi yazıyor. Ondan sonra da, bu şahsın söylediği güzel sözleri anlatmağa geçiyor. Önce hayatı ve memleketi, ismi, babası ve sâiresi hakkında bilgi.

Bak burada doğum tarihi, ölüm tarihi söylemedi; demek onu tesbit edememiş. Şu zaman doğdu, bu zaman öldü diyemiyor. Ama İbrâhim ibn-i Edhem'den tarikat almış, Hâtem-i Esam'ın hocası. O arada yaşayan bir kimse olduğu anlaşılıyor.

Şimdi burada, bu rivâyet ile, Hazret-i Aişe'den bir hadis rivâyet ettiğini misal olarak veriyor.

Demek ki, Şakîk Hazretleri hadis râvîsi de olmuş, hadis de rivâyet etmiş. Hangi kanaldan, hangi sened zincirinden?.. Şu okuduğum zincirden...

Tabii bu şahısların kim olduğuna dair, bilgiler var burada:

إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ دَاوُدَ أَبُو
إِسْحَاقَ الْمُسْتَمَلِيَّ الْبَلْخِيِّ الْحَافِظِ كَانَ عَالِمًا
عَارِفًا بِأَحَادِيثِ أَهْلِ بَلْخٍ وَمَشَايِخِهِمُ وَالتَّوَارِيخِ
مَاتَ بِبَلْخٍ فِي شَهْرِ سَنَةِ سِتِّ وَسَبْعِينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

İbrâhim ibn-i Ahmed ibn-i İbrâhim el-Müstemlî meselâ. Bu Ebû İshâk el-Müstemlî el-Belhî hafızmış, hadis hafızıymış. (*Kâne àlimen àrifen bi-ehâdîsi ehli belh ve meşâyihihim*) Belh ahâlisinin hadisleri bilen arif bir kimseydi. (*Ve't-tevârîh*) Tarih bilgisine de sahip kimseydi bu el-Müstemlî isimli şahıs. (*Mâte bi-belh*) Belh'te öldü. (*Fî şuhûri seneh sittün ve seb'îne ve selâse mieh*) senesinin içinde, ayların birisinde Belh'te vefat etti diyor. Bu şahıstan duymuş bu kitabı yazan, (*icâzetten*) icâzet yoluyla rivâyet etmiş bu şahıs.

(*Enne ahmede'bne uheydi'bni nûhi'bni eyyûb el-bezzâz el-belhî*) Kendisine rivâyet etti diye söylemiş. O da demiş ki: (*Haddesenâ ebû sâlihîn müslimü'bnü abdi'r-rahmâni'l-belhî*)

Bu kimmiş?..

مُسْلِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَبُو صَالِحِ الْبَلْخِيِّ
مُسْتَمِلِي عُمَرَ بْنِ هَارُونَ بْنِ يَزِيدِ بْنِ جَابِرِ بْنِ
سَلْمَةَ أَبُو حَفْصِ الثَّقَفِيِّ الْبَلْخِيِّ الْمُتَوَفَّى سَنَةَ
أَرْبَعٍ وَتِسْعِينَ وَمِائَةٍ وَقَدْ مَاتَ مُسْلِمٌ هَذَا

بِطَرَسُوسَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةَ أَرْبَعِينَ وَمِائَتَيْنِ

(Müslimi'bnî abdi'r-rahmân, ebû sâlih el-belhî, müstemilî umeri'bnî hârûni'bnî yezîdi'bnî câbiri'bnî sülemeh, ebû hafes es-sakafî el-belhî, el-müteveffâ senete erbaîn ve tis'îne ve mieh) 194 senesinde vefat etmiş, Filancanın divanında vazife gören bir alim kimseydi diye, o valinin adını söylüyor. (Ve kad mâte müslimün hâzâ bi-tarsus) Tarsus'ta ölmüş. Onun için hatırımızda kalabilir bu râvî. (Fî şehri ramadan senete erbaîne ve mieteyn) 240 senesinde, Ramazan'da Tarsus'ta ölmüş.

Biliyorsunuz, Tarsus hudut gibiydi, oralara cihada falan gelirlerdi. Ama Tarsus peygamberler şehri filan olduğu için, bizimkiler tabii orayı önceden almışlar, sevmişler, orada yerleşmişler. Bu zât da Tarsus'un ahalisindenmiş, kabri orada... Ya bellidir, ya belli değildir; ama ismini hatırımızda tutalım, araştıralım: Müslim ibn-i Abdirrahmân ebû Sâlih e-Belhî. 240 senesinde Tarsus'ta ölmüş.

Demek ki hicretten 240 sene sonra, Anadolu'nun Tarsus şehri müslümanların elinde, orada yaşıyorlar ve gömülüyorlar.

(Kàle: Haddesenî ebû aliyyin şakîkü'bnü ibrâhim el-ezdî) İşte bu şahıs Tarsus'ta ölen Şakîk Hazretleri'nden duymuş. Şimdi, Şakîk hadis râvîsi ama Şakîk'ten hadisi kim rivâyet etmiş bu Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'ye kadar, Şakîk'le arasındaki isimleri söylüyor.

Ben bu teferruatı size niye anlatıyorum?.. Bu hadis-i şerifler bu ciddiyetle okunmuş, dinlenmiş, yazılmış, nakledilmiş. Bu kadar böyle hepsi, her şey belli... Onu anlatmak istiyorum.

(Haddesenâ abbâd, ya'nî ibni kesîr)

عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ الثَّقَفِيُّ الْبَصْرِيُّ الْعَابِدِ نَزِيلُ مَكَّةَ
يَقُولُ عَنْهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ مَا أَدْرِي مَنْ رَأَيْتُ أَفْضَلَ
مَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ فِي ضُرُوبِ مِنَ الْخَيْرِ فَإِذَا جَاءَ
الْحَدِيثِ فَلَيْسَ مِنْهُ مَاتَ بِمَكَّةَ سَنَةَ
بِضْعِ وَخَمْسِينَ وَمِائَةَ

(Abbâdü'bnü kesîr es-sakafî el-basrî el-âbid. Nezîlü mekkeh) Mekke'ye yerleşmiş. (Yekülü anhu ibni'l-mübârek:) Yâni bu râvî, İbn-i Kesîr hakkında, bizim şu kitabını neşrettiğimiz İbnü'l- Mübârek Hazretleri demiş ki:

(Mâ edrî men raeytü efdale min abbâdi'bni kesîrin fîdurûbi mine'l-hayr) “Çeşitli hayırlarda bu Abbâd'dan daha hayırlı bir kimse gördüm mü, görmedim mi bilemiyorum.” diyor. Yâni çok âbid, zâhid bir insanmış bu şahıs. (Feizâ câe'l-hadîs feleyse minhu) “Çok hayırlı bir insan ama, hadis konusuna gelince sağlam değil.” demiş. Kusurunu da dobra dobra söylüyorlar. Abiddi, zâhiddi, hayırlı kimseydi ama, hadis konusunda zayıftı. Çünkü hadis oyuncak değil. Peygamber Efendimiz'den söylenen söz. Onu belirtmiş.

(Mâte bi-mekketi, senete bid'in ve hamsîne seneh) “150 küsürde Mekke'de vefat etmiş.” Yâni bu şahıs, bizim Şakîk'a rivâyet eden bu Mekkeli âbid.

Buna kim rivâyet etmiş? (Hişâmü'bnü urveh) Hişâmü'bnü Urve de:

هَشَامُ بْنُ عُرْوَةَ بْنِ الزَّبِيرِ بْنِ الْعَوَّامِ الْأَسَدِيِّ أَبُو
الْمُنْذِرِ يَرَوِي عَنْ أَبِيهِ وَغَيْرِهِ وَهُوَ ثِقَةٌ حَجَّةٌ
تُوفِّيَ سَنَةَ خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ وَمِائَةً

(Hişâmü'bnü ürvete'bni zübeyri'bni'l-avvâm, el-esedî, ebü'l- münzir) Yâni, “Zübeyr ibn-i Avvâm'ın torunu bu. (Yervî an ebîhi) Babasından ve başkalarından hadis rivâyet ederdi. (Ve hüve sikatün hüccetün) Çok güvenilen bir insandı, sağlam bir insandı bu Hişâm ibn-i Urve. O söylemişse belge olacak kadar, hüccet kabul edilecek bir kimseydi.

(Tüveffiye senete hamsin ve erbaîne ve mieh)
145 senesinde vefat etmiş.”

Bu Hişâm ibn-i Urve, o âbid Mekkeliye rivâyet etmiş, âbid Mekkeli de bizim Şakîk Hazretleri’ne rivâyet etmiş. Ama Hişâmü’bnü Urve kimden almış?

(Kàle lî urvetü) Yâni babasından almış. Bu Urvetü’bnü Zübeyr, Zübeyr ibn-i Avvam’ın oğlu. Onun da hayatına aşağıdan bakıverelim:

عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ الْأَسَدِيِّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ
الْمَدَنِيِّ أَحَدُ فُقَهَاءِ السَّبْعَةِ وَأَحَدُ عُلَمَاءِ التَّابِعِينَ
يُرْوَى عَنْ خَالَتِهِ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ وَغَيْرَهَا

(Urvetü’bnü zübeyri’bni el-avvâm el-esedî ebû abdi’llâhi’l-medenî, ehadü fukahâi seb’ah) “Yedi fakihten birisi.” Medine’de yedi meşhur fıkıh alimi vardı tabiîn zamanında, bu Urve onlardan bir tanesi, yedi taneden bir tanesi. Çok büyük alimdi. (Ve ehadü ulemâi’t-tâbiîn) Tâbiînin alimlerinden birisi idi Urvetü’bnü Zübeyr. (Yervî an hâletîhî âişete ümmü’l-mü’minîn) Müslümanların annesi Hazret-i Aişe’den hadis rivâyet ederdi. Hazret-i Aişe onun teyzesi oluyor. Urve’nin annesi [Hazret-i Esmâ] ile Hazret-i Aişe kardeş.

Ümmü’l-mü’minîn diyor Hazret-i Aişe Vâlidemiz’e. Güzel bir şey duydum, onu size nakledeyim: Müslümanların inancına, bize göre Peygamber Efendimiz SAS’in hanımları bizim neyimiz?.. Annelerimiz. Nereden belli?

Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki Allah-u Teâlâ Hazretleri:

وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

(الأحزاب: ٥٠)

(Ve ezvâcühû ümmehâtühüm) “O Rasûlüllah’ın zevceleri onların anneleridir.” (Ahzâb, 33/6) Kur'an-ı Kerim'de Allah söylüyor bunu.

O halde, Peygamber Efendimiz'in hanımları hepimizin nesi? Annesi... El-hamdü lillâh, çok şükür, Peygamber Efendimiz'in hanımları annemiz. O halde Arapça hepimizin nesi?.. Anadili, anadili!.. “Yazıklar olsun size ve bize ki, anadilimizi bile öğrenmemişiz!” diyebilir miyiz şimdi bunun arkasından? Yapıştırır mıyız hazır cevaplılıkla, taşı gediğine koyup da?.. Hem o mübareklerin evlâdı olalım, onlar bizim annemiz olsun; hem de anadilimiz Arapça'yı öğrenmemiş olalım... Yazık bize yâ!..

O halde Arapçaya çalışalım! Analarımızın dili olduğundan Arapçayı güzelce öğrenelim de, bu Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin Hilyetü'l-Evliyâ'sını açalım; böyle hızlı hızlı, tıkır tıkır okuyalım, siz de hızlı hızlı dinleyin, izaha lüzum kalmadan öyle okuyalım inşâallah!..

Zaten bu Râmûzü'l-Ehâdis'i bizim tekkede ilk önce öyle okurlarmış. Herkes eline almış, hocaefendi okumuş, herkes takip edermiş. Hatim sürer gibi yâni. İzah filan yok. Ondan sonra, iş kısa tercümeye dökülmüş. Türkçesini bilmiyorlar diye, aman tercümesini anlatalım

filan diye hadisi bir okumuşlar, bir kısa tercüme yapmışlar. İşte onlardan not tutarak, Abdülaziz Bekkine Hazretleri'nin *Râmûzü'l-Ehâdis tercümesi meydana gelmiş. Çok nefis tercümesi var. Böyle mükemmel dirayetle tercüme etmiş.*

Bizim zamanımızda, kısa tercüme de kâfî gelmediğinden, biz bir hadis-i şerifi bir derste anlata, anlata, anlata, cemaate ancak anlatabiliyoruz. Bakalım bundan sonrası nereye varır işin?.. Bundan sonrası inşâallah aslına dönmek olacak. Ana dilimizi öğreneceğiz, inşâallah öyle hızlı okuyacağız.

Evet bak, dipnotları okumanın faydası oldu. Şimdi geldik: (Kàlet àišetü) Ümmü'l-mü'minîn, müslümanların annesi olan RA, Hazret-i Aişe dedi ki...

Bunun hakkında da bakalım aşağıda ne yazmış:

عَائِشَةُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا
التَّيْمِيَّةَ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ كَانَتْ مِنْ أَعْلَمِ النَّاسِ
بِالشَّعْرِ وَكَانَتْ تَصُومُ الدَّهْرَ تُوَفِّيَتْ سَنَةً
سَبْعٍ وَخَمْسِينَ وَ دُفِنَتْ بِالْبَقِيعِ

(Àišetü bintü ebî bekrini's-sıddîk) “Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri'nin kızı Hazret-i Aişe bu. (Radiya'llàhu anhümâ) Allah her ikisinden de râzı olsun... Babasından da, ondan da... (Et- teymiyye) Kureyş'in Teym kabilesinden idi, Teym kolundan idi.”

Mekke’de ben bir taksiye bindim bir arkadaşıla. Taksiciye sordum:

“—Yâ biz Mekke’ye geliyoruz, gidiyoruz böyle hacılar, umreciler. Burası Peygamber Efendimiz’in doğduğu şehir, Kureyş’in çok olduğu bir şehir. Yâni Mekke kimindi?.. Kureyşlilerin idi, Kureyş soyunun idi. Şimdi burada Suudlular var, bilmem ne ama... Suudlular çölden gelmiş, dağdan gelmiş buraya. Asıl Kureyşliler nerede?” dedim.

Şöyle başını salladı,

“—Ben Kureyştenim!” dedi.

“—Hangi kabiledensin?” dedim,

“—Teym kabilesindenim.” dedi.

Demek ki, Hazret-i Aişe Vâlidemiz’in kabilesindenmiş. Ama fukaracık, külüstür bir taksisi vardı. Suudlular kanatlı kuyruklu arabalarla geziyorlar dağdan gelmeler; öteki Kureyşliler, oranın yerlileri fakr u zaruret içinde... Tabii Suudlular Necid’den gelmiş. Bayağı da savaşmışlar, filan. Biraz Mekkelilerle problemleri var, savaşıp ele geçirmişler Peygamber Efendimiz’in evlatlarından... Külüstür bir taksiyle taksicilik yapıyordu geçinmek için. Sübhànallah!..

Künyesi Ümm-i Abdi’llâh imiş. Hani Ebû Bekir diyoruz. Ebû’lu kelimeler erkekler için künye oluyor ama, kadın olunca *ümm diyeceğiz*. *Meselâ. Ebü’-d-Derdâ diyoruz RA, karısının adı Ümmü’-d-Derdâ... Bunun da lakabı Ümmü Abdillah, Abdullah’ın anası imiş, künyesi bu.*

Hazret-i Aişe anamızın künyesi Ümm-ü Abdillâh imiş.

(Kânet min a'lemi'n-nâsi bi's-şi'ri) "Arap şiirini en iyi bilen insanlardandı, insanların Arap şiirini en iyi bilenlerdendi Hazret-i Aişe Validemiz. (Ve kânet tesûmu'd-dehr) Bütün sene oruç tutardı. Her gün. Yâni haram günler hariç, her gün oruç tutardı Hazret-i Aişe Validemiz. (Tüvüffiyet senete seb'in ve hamsin) 57 senesinde vefat etmiştir. Hicretten 57 yıl sonra vefat etmiştir. (Ve düfine fi'l- baki') Baki' Kabristanı'na defnedilmiştir.

Neresine defnedildi?.. Türbesi vardı eskiden, şimdi dümdüz. Dümdüz değil de dalgalı toprak. Bütün türbeleri Vahhâbîler yerle bir etmişler. Onun için, hiç bir şey görünmüyor. Neresi Hazret-i Osman'ın kabri, neresi Hazret-i Aişe'nin kabri, neresi hangi mübareğin kabri, belli değil. Dümdüz, işte böyle bir arsa gibi... Ot da yok, ağaç vs. de yok. Baki' Kabristanı böyle bir yer şimdi. Oraya defnedilmiş.

“—Hangi sene vefat etmiş?..”

“—57”

İyi, mâşâallah.

“—Künyesi? Ebû Abdullah mıydı?..”

“—Ümm-ü Abdillâh!”

Tamam, aferin, çok güzel! Şaşırtamadık. Şaşırtmak istedik ama, şaşırmadınız. Güzel, aferin! Siz bu gidişle, hadis alimi de olursunuz bu hafızayla...

Ne buyurmuş Hazret-i Aişe Anamız:¹

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

اللَّهُمَّ إِنَّ الْخَيْرَ خَيْرُ الْآخِرَةِ

(Allâhümme inne'l-hayra hayrül-âhireh) “Ey Allah’ım! Muhakkak ki, asıl hayır ahiret hayrıdır.” Dünya ne olacak, gelip geçer. Mühim olan ahiret hayrıdır. Allâhümme dediğine göre, demek ki, “Muhakkak ki asıl hayır ahiret hayrıdır, bana ahiret hayrını ver!” diye, onu istemiş oluyor.

Bu birinci hadis-i şerif. Demek ki, Şakîk Hazretleri hadis de rivâyet etmiştir, işte bir hadis-i şerif bu.

¹ Buhârî, *Sahîh*, c.XXII, s.141, no:6661; Müslim, *Sahîh*, c.IX. s.301, no:3370; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.170, no:12755; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.43, no:13071; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.84, no:8313; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.350, no:6935; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VI, s.84, no:3337; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.294, no:6552; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.392, no:1319; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VII, s.344, no:2809; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

(Kâne rasûlü’llah salla’llahu aleyhi ve selleme yekül) “Rasûlüllah SAS derdi ki...” Sık sık demek söylemiş, bir defa söylememiş. “Şöyle der dururdu.” (Kâne yekülü) demek, devam ederdi demek yâni. Öyle der. Ne dermiş:

c. Dünyalığın Helâli Hesap, Haramı Azap

Bir hadis daha... Böyle iki hadis-i şerif pek rivâyet etmez ama, bu sefer ikinci bir hadis-i şerif de rivâyet ediyor.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدِ الرَّازِيِّ قَالَ
حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ دَاوُدَ الْبَلْخِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا شَقِيقُ
بْنِ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبُو حَاشِمٍ الْأُبُلِّيُّ عَنْ أَنَسِ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَنْ أَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا مِنَ الْحَلَالِ حَاسَبَهُ اللَّهُ
بِهِ وَمَنْ أَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا مِنَ الْحَرَامِ عَذَّبَهُ اللَّهُ بِهِ
أُفٍّ لِلدُّنْيَا وَمَا فِيهَا مِنَ الْبَلِيَّاتِ حَلَالِهَا

حِسَابٌ وَحَرَامِهَا عَزَابٌ

TS. 62/2 (Ahberanâ muhammedü'bnü ahmede'bine saîdini'r- râziyyü) Bu şahıs bize haber verdi diyor müellif, Sülemî. (Kâle haddesene'l-huseynü'bnü dâvûde'l-belhî) Hüseyin ibn-i Dâvud el- Belhî ona söylemiş. (Kâle haddesenâ şakîku'bnü ibrâhîm) Bu tercüme-i hâlini, hayatını okuduğumuz Şakîk, üçüncü râvî.

Demek ki Şakîk'dan birisi duymuş, o bizim müellife nakletmiş; arada iki halka var. Ama Şakîk'dan evvel, Şakîk Hazretleri kimden öğrenmiş onu okuyalım:

(Haddesene'l-şakîku'bnü ibrâhim, haddesenâ ebû hâşimini'l- übüllî) Ebû Hâşim isimli şahıs ona rivâyet etmiş, (an enesin radiya'llâhu anhu) Enes RA'dan rivâyet etmiş. Bu isimleri de okuyalım.

Ebû Hâşim el-Übüllî kimmiş?..

أَبُو حَاشِمٍ كَثِيرِ بْنِ سَلِيمٍ وَيُقَالُ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ
الْأَبْلَى نِسْبَةً إِلَى الْأَبْلَهِ بَلْدَةٌ قَدِيمَةٌ عَلَى أَرْبَعَةِ
فَرَاسِحٍ مِنَ الْبَصْرَةِ وَهِيَ الْيَوْمَ جُزْءٌ مِنْهَا النَّاجِي
كَانَ يَضَعُ الْحَدِيثُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ مَتْرُوكِ
الْحَدِيثِ ضَعِيفُ مَاتَ بَعْدَ السَّبْعِينَ وَمِائَةٍ

Basra'ya dört fersah mesafedeki Übülle beldesinde doğmuş olan bir şahısmış. Şu anda artık Basra'ya bitişmiş oluyormuş orası, müellifin yaşadığı zamanda... (Metrûkü'l-hadîsi daîfun) "Hadisi pek kabul edilmez, hadis konusunda zaifti." diyor. (Mâte ba'de seb'îne ve mieh) 170 senesinden sonra vefat etti diyor. Yâni zayıf bir râvî olduğunu söylüyor bu Übüllî'nin. O da Enes RA'dan rivâyet etmiş.

أَنَسُ بْنُ مَالِكِ بْنِ النَّضْرِ بْنِ ضَمُضِمِ بْنِ زَيْدِ بْنِ
حَرَامِ الْأَنْصَارِيِّ الْبُخَارِيِّ خَدَمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشَرَ سِنِينَ وَشَهِدَ بَدْرًا مَاتَ سَنَةَ
تِسْعِينَ أَوْ بَعْدَهَا وَقَدْ جَاوَزَ الْمِائَةَ وَهُوَ آخِرُ
مَنْ مَاتَ بِالْبَصْرَةِ مِنَ الصَّحَابَةِ

(Enesü'bnü mâlikü'bnü'n-nadr ibn-i damdami'bni zeyd ibn-i harâm el-ensârî el-buhârî) Bu ensârdan bir kimse, sahabenin ensâr olanından. (Hademe'n-nebiyye salla'llahu aleyhi ve selleme aşere sinîn) 10 sene Peygamber Efendimiz'e hizmet etmişti. (Şehide bedren) Bedir Savaşı'nı gördü. Yâni Bedir Savaşı'na katılmış Enes RA. (Mâte senete tıs'în) 90 senesinde öldü. (Ev ba'dehâ) Yahut ondan bir-iki sene sonra. (Ve kad câveze'l-mieh) 100 yaşını geçmiş olarak, 100'den fazla yaş yaşamış olarak öldü. (Ve hüve âharu men mâte bi'l-basrati mine's-sahâbeh) Sahabeden Basra'da en son ölen kişi Enes RA.

Buradan rivâyet geliyor. (Kâle kâle rasûlü'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem) Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu diye, Enes RA rivâyet ediyor bize:²

مَنْ أَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا مِنَ الْحَلَالِ حَاسَبَهُ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ
أَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا مِنَ الْحَرَامِ عَذَّبَهُ اللَّهُ بِهِ أَفٍّ
لِلدُّنْيَا وَمَا فِيهَا مِنَ الْبَلِيَّاتِ حَلَّالَهَا حِسَابٌ
وَحَرَامُهَا عَزَابٌ

(الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ)

² Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.III, s.585, no:5830; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.236, no:6325; Câmiü'l-Ehâdîs, c.III, s.393, no:45408.

(Men ehaze mine'd-dünyâ mine'l-halâl, hæsebehu'llahu bihî; ve men ehaze mine'd-dünyâ mine'l-harâm, azzebehu'llahu bihî. Üffin li'd-dünyâ ve mâ fîhâ mine'l-beliyyât! Halâlühâ hisâbün, ve harâmühâ azâbün!)

Buyurmuş ki Peygamber SAS Efendimiz:

(Men ehaze mine'd-dünyâ mine'l-halâl)
“Dünyalık mal mülk eşya vs.den helâl olanından kim alırsa eline, elde ederse, malik olursa, *(hæsebehu'llàhu bihî)* Allah onu ondan hesaba çeker. “

Neden hesaba çeker helâl maldan? Helâlden aldı. Yâni bu malı helalden aldın, tamam. Bu malın sana yüklediği görevleri yaptın mı? Zekâtını verdin mi?

Çünkü insan zengin oldu mu, parası oldu mu, onun gereği olan birtakım vazifeleri var. Zengine, zekât vermek gerekiyor. “Bu malının zekâtını verdin mi?” diye sorar; bir...

Sonra, “Nereye harcadın?” diye sorar. Çünkü helâlden kazanmak da sorulur. Bu helâlden, tamam. “Zekâtını verdin mi?” diye sorar.

Bir de, “Nereye harcadın?” diye sorar.

Helal malı kötü yere harcadıysa, o da vebaldir.

Olmadık yere harcamış.

“—İşte üç katlı kocaman bir köşk yaptım hocam.”

Kendi kendimizi aldatıyoruz: “Misafirler gelecek diye köşkü yaptım.” diyoruz. Anlat külahıma... Ben çevireyim, sen de içine konuş, dolsun kelimeler. Ne diyeyim işte, külah.

Yâni israfa mı harcadı, boş yere mi harcadı, yanlış yere mi harcadı, günaha mı harcadı, ters bir işe mi harcadı; onun hesabını sorar Allah...

(Ve men ehaze mine'd-dünyâ mine'l-harâm)
“Kim dünyalık maldan, mülkten haram yolla bir şey elde eder, mâlik olur, alırsa; (azzebehu'llâhu bihî) o kazancı, o ihtisabı, o kesbi, o mâlikiyeti haram yoldan olduğu için, ondan dolayı azab olacak mutlaka...”

O zaman, Efendimiz bu iki cümleyi söyledikten sonra buyurmuş ki: (Üffin li'd-dünyâ) “Öf be dünyaya! İllallah dünyadan!.. (Ve mâ fîhâ mine'l-beliyyât!) Ve içinde olan belâlardan, musibetlerden dolayı dünyaya yuh be, illallah be! (Üffin li'd-dünyâ) Üf dünyaya...” Yâni istemediğini belirten bir ifade. (Halâlühâ hisâbün, ve harâmühâ azâbün!) “Helali hesaptır, haramı azaptır.” Böyle.

Peygamber Efendimiz'in dünyanın kıymetsiz olduğuna ve dünyaya rağbet etmemek gerektiğine ve dünyaya meyletmemek gerektiğine dair hadis-i şerifleri çok. Sadece bu değil.

Evet, bunun içinde bir zayıf râvî var, hadis usûlü bakımından tenkid edilmiş bir zayıf râvîsi var ama, net ve sahih hadis-i şeriflerde de Rasûlül-lah Efendimiz:³

³ Tirmizî, *Sünen*, c.VIII, s.382, no:2299; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XII, s.133, no:4099; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.391, no:3709; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.345, no:7859;

مَا لِي وَلِي الدُّنْيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَائِبٍ
اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

(حم. ت. ه. ك. ض. عن ابن مسعود)

RS. 488 (Mâ lî veli'd-dünyâ) “Benim dünyayla ne işim var?” buyuruyor. (Mâ ene fi'd-dünyâ illâ kerâkibin isteżalle tahte şeceretin sümme râha ve terekehâ) “Dünyada ben bir ağacın gölgesinde birazcık istirahat eden, dinlenen, sonra kalkıp giden bir süvari gibiyim.” buyurmuştur.

Onun için ilâhilerin birisinde, “Dünya bir gölgeliktir.” diye geçiyor. Kâbe'yle ilgili bir ilâhi var böyle:

Kâbe'nin yolları bölük bölüktür

Benim yüreğim delik deliktir.

Dünya dedikleri bir gölgeliktir.

Cânım Kâbem varsam sana,

Günahkâr yüzümü sürsem sana...

Eşim dostum yüklesinler yükümü,

Komşularım helâl etsin hakkını

Görmez oldum ırak ile yakını

Cânım Kâbem varsam sana,

Günahkâr yüzümü sürsem sana...

Tabii, başka hadis-i şerifler de var:⁴

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ

(Hubbü'd-dünyâ re'sü külli hatîeh.) “Her hatanın başı dünya sevgisidir, dünyalık sevgisidir.” diye çok. Yâni konu bakımından sağlam.

Bizim bir profesör vardı Edebiyat Fakültesi'nde.

Öğrencilerden bir tanesi kalktı:

“—Hocam, (Küntü kenzen mahfiyyen) “Ben bir gizli hazine idim, bilinmemi istedim. Mahlûkatı yarattım, beni bilsinler diye.” sözü hadis-i şerif midir, değil midir? Hadisçiler tenkit ediyorlar.” diye sordu.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.311, no:10415; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.260, no:1533; Tayâlisî, *Müsned*, cl, s.36, no:277; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.162, no:10327; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.290, no:1384; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.217, no:35444; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.202; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.196, no:5292; İbn-i Sa'd, *Tabâkât*, c.I, s.467; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.IV, s.130, no:952; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.234; Hünîd, *Zühed*, c.II, s.382, no:744; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.197, no:6142; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIX, s.99, no:20292.

⁴ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.338, no:10501; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.388; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.III, s.428; Hz. İSÂ'AS'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.192, no:6114; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.412, no:1099; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXXXI, s.326, no:45030.

Bizim profesör tabii hadisçi değil de, rahmetli: “—Ama mânâsı sağlam!” dedi. “Otur aşağıya...” dedi.

Şimdi Şakîk Hazretleri'nin sözlerine geldi sıra... İki hadis rivâyet etti ondan. Birisi, Peygamber Efendimiz: (Allâhümme inne'l-hayra hayre'l-âhirete) “Asıl hayır ahiret hayrıdır.” buyurmuş. İkinci hadis-i şerif: “Dünyanın helâli hesaptır, haramı azaptır. Öff dünyadan, illallah dünyadan!..” demiş olduğu hadis.

d. Korkulacak Üç Durum

سمعت أبا عليٍّ سعيد بن أحمد البلخي يقول سمعت أبي يقول سمعت محمد بن عبدٍ يقول

سمعت خالي محمد بن الليث، يقول سمعت حامدًا اللفاف يقول

سَمِعْتُ حَاتِمًا الْأَصَمَّ يَقُولُ سَمِعْتُ شَقِيقَ بَنِ
إِبْرَاهِيمَ يَقُولُ الْعَاقِيلُ لَا يَخْرُجُ مِنْ هَذِهِ الْأَحْرَفِ
الثَّلَاثَةِ الْأَوَّلُ أَنْ يَكُونَ خَائِفًا لِمَا سَلَفَ مِنْهُ مِنَ
الدُّنُوبِ وَالثَّانِي لَا يَدْرِي مَا يَنْزِلُ بِهِ سَاعَةً بَعْدَ
سَاعَةٍ وَالثَّالِثُ يَخَافُ مِنْ إِبْهَامِ الْعَاقِبَةِ وَلَا
يَدْرِي مَا يُخْتَمُّ لَهُ

TS. 63/3 (...Semi'tü hâtemeni'l-esamme yekül:
Semi'tü şakîke'bne ibrâhîme yekül:)

Bu rivâyet zinciri ile Şakîk Hazretleri'nin, yâni hayatını okumakta olduğumuz Şakîk Hazretleri'nin sözlerine geldi. Diyor ki Şakîk Hazretleri... Kim duymuş bundan?.. Hatem-i Esam Hazretleri, o çok sevdiğimiz zât. Ondan ötekiler duymuşlar. Müellife kadar, bu kitabı yazan adama kadar mâlumat böylece o kanaldan gelmiş. İşte (ebî) dediği, babam demek. (Hâlî) dediği, dayı demek. O ondan, o ondan duymuş, gelmiş bu söz müellifin kulağına:

(El-âkilü lâ yahrucu min hâzihi'l-ahrufi's-selâseh: El-evvel: En yekûne hàifen limâ selefe minhü mine'z-zünûb. Ve's-sânî: Lâ yedrî mâ yenzilü bihî saaten ba'de saah. Ve's-sâlisü: Yehâfü min ibhâmi'l-âkıbeh, ve lâ yedrî mâ yuhtemmü lehû.)

Buyurmuş ki Şakîk Hazretleri:

(El-âkil) “Akli başında olan, uyanık olan, akıllı olan bir insan, (lâ yahrucu min hâzihi'l-ahrufi's-selâseh) şu üç kelimededen, ibâreden haric olamaz. Şu üç cümlemin anlattığı durumun dışında olamaz, dışarı çıkamaz. Yâni bunların içindedir.” Neymiş bu üç durum:

1. (El-evvel) “Birincisi: (En yekûne hàifen limâ selefe minhü mine'z-zünûb) Günah bâbında, kendisinden daha evvelce sadır olmuş olan suçlardan korkar durumda olması. Akıllıysa bir insan, evvelce işlemiş olduğu günah bâbından sayılacak şeylerden korkar daimâ...”

“—Ah ben gençliğimde şunu yapmıştım, ah ben cahilliğimde şunu etmiştim... Ah ben o kalın kafalılığım zamanında, yobazlığımda

şöyle etmiştim, böyle etmiştim...” filân diye, eski günahlarından dolayı içinde bir korku olur akıllıysa... Akıllı insan geçmişini düşünür, hatasını, günahını düşünür, içinde bir korku bulunur.

2. (Ve's-sânî) *“İkincisi: (Lâ yedrî mâ yenzilü bihî sâaten ba'de sâah) Kendisine gökten Allah tarafından ne takdir gelecek onu bilemez. Ondan da korkar.”* demek. Yâni, ne olacak bilmiyor ki bir dakika sonra... Amerika gelip bomba mı atacak, füze mi patlatacak, zelzele mi olacak, Çernobil'in emsali bir yerde bir atom santrali patlasa, işte kaç sene sonra millet ölüyor da, o zaman aklımız başımıza geliyor. Bilmeyiz ki, yâni gökten ne gelecek. Ondan da korkar.

3. (Ve's-sâlis) *“Üçüncüsü: (Yehâfu min ibhâmi'l-âkıbeh) Akıbetinin mübhemliğinden de korkar.”* Kim biliyor ne olacağını?.. Hiç kimse ileride ne olacağını bilmiyor. (Lâ yedrî mâ yuhtemmü lehû) *“Hangi amel üzere ömrü mühürlenecek, bitecek? Acaba iyi bir insan olarak mı ahirete göçecek; yoksa kötü bir insan olarak mı ahirete göçecek?”* diye ondan da korkar.”

Demek ki, akıllıysa üç şeyden korkacak. Bir: Geçmiş günahlarından. İki: Şimdi başına gelebilmesi muhtemel belâlardan, musibetlerden, yağacak olan şeylerden. Üçüncüsü de: Sonunun ne olacağından.

Pekiyi korkup ne yapacak? Tedbir alacak. Tedbirini alacak, emin olmayacak, güvenmeyecek, havâî olmayacak, lâubâli olmayacak.

Geçmiş için ne tedbir alınabilir?.. Geçmiş için insan tevbe eder, istiğfâr eder. Çünkü, Allah tevbe ve istiğfâr eden, nâdim ve pişman olanın günahını affedeceğini bildiriyor. “Affet yâ Rabbi! Biliyorum ki hakikaten çok edepsizlik ettim, günah işledim, bağışla yâ Rabbi!..” der ve bağışlanması için zikir yapar, dua eder, Kur’an okur, hayır yapar, sadaka verir... Gözyaşları içinde yapabildiği şeyleri yapar ki, eski günahları affolsun.

İkincisi: Acaba başıma gökten bir belâ yağar mı, bir şey olur mu diye hazırlıklı olur.

Şimdi ben bugün arkadaşlarla konuşuyordum, “Hocam bunu çok çok söyleyin!” dediler bana. Onun için, sizi burada kalabalık yakalamışken, söyleyeyim: Dervişlik nedir?.. Çok sözler söylenebilir de kısacası: “*Dervişlik ölüme hazırlıklı olmaktır.*” Onun için, dervişler hazır asker demişler.

“—Şu anda öleceksin, hazır mısın?..”

“—Yok vallahi hocam, aman, tevbe tevbe. Şimdi hiç gelmesin, olmasın, bilmem ne...”

Neden?.. Hazırlığı yok, tevbesi yok, işi berbat, pürüzleri var evinde, iş yerinde vs.de vs.de... Temizlenmemiş bir sürü hesabı var, kapatılmamış işleri var... Haa, hazırlıklı değil... Bu derviş değil.

Bak ben size bir adamı anlatayım Osmanlı terbiyesiyle yetişmiş, bu Cumhuriyetin ilk yıllarına da yetişmiş o terbiyeyle. Uzun da anlatabilirim de, uzun mu anlatsam kısa mı

anlatsam hikâyesini. Mühim bir şahsiyet... Camide bir kere anlatmıştım, burada da anlatalım, banda girsin:

İstanbul'un defterdar müdürlüğüne bir müdür tayin olmuş; itibarlı paşazade, ağazade bir adam... Gelmiş defterdar müdür olarak oturmuş dairesine... Yeni başladı işe. Her tarafa dikkat ediyor, adamlarını tanımağa çalışıyor. Aaa, bir de bakmış ki muavinlerinden bir tanesi saat dörtte dairenin kapısından çıkmış, sokakta tıpış tıpış gidiyor. Camdan görmüş, masası camın yanında.

Zırrr, zili çalmış, hademeyi çağırmış:

“—Yâ bu adam nereye gidiyor mesai saatinde?” demiş,

“—Hık mık...”

“—Konuşsana be adam, ne saklıyorsun?”

“—Efendim işte...”

“—E söylesene be adam!”

“—Efendim o dindardır da, ezan vakti olduğundan camiye gidiyor.”

“—Çağır onu, koş!”

Adam böyle paldır küldür... Yeni müdür, neyin nesi belli değil filan... Koşmuş, muavinin arkasından yetişmiş, bu da camdan bakıyor. Tamam, müstahdem kapıdan çıktı, muavine yetişti, fıs fıs bir şeyler konuştu. Aaa, muavin devam ediyor, dönmedi geriye. Müstahdem gelmiş, gene çalmış zili.

“—Ne oldu? Ne dedi o herif?”

“—Vallàhi efedim, ‘Namazdan sonra!’ dedi.”
Demiş:

“—Derhal git, hemen çağır, şimdi istiyorum!”

Paldır küldür, paldır küldür, paldır küldür
gene koşmuş müstahdem nefes nefese.
“Fesübhàna’llàh, bu yeni müdürden de...”
filan... Sokağın köşesinde yakalamış gene
adamı. Gene bir şey konuşmuşlar. Bu da bakıyor
artık perdeden, böyle ne oluyor diye. Kaşlarını
çatmış muavin:

“—Namazdan sonra dedik ya be adam!..”

O da azarlamış. Süklüm püklüm müstahdem
gelmiş.

“—Ne dedi?”

“—Gelmedi efendim, ‘Namazdan sonra...’
dedi.”

Artık bu kalkmış, odada bir o tarafa bir bu
tarafa geziniyor, sinirli, kafesin içindeki aslan
gibi, yiyecek geldiği zaman... Muavinin hali
harap... Biraz sonra namaz kılmış, gelmiş
muavin. Böyle camdan onun geldiğini görünce,
“Şimdi ben senin çarkına okurum, feleği başına
geçiririm.” filan...

Fakat adam kapıyı çalmış. Ne öyle mahcup bir
insan hali var, ne korkan bir insan hali var, gayet
de ciddi:

“—Müdür bey, beni istemişsiniz, buyurun!”
demiş.

Onun öyle gayet vakur, korkmaz, heybetli,
ciddiyetinden müdür biraz afallamış.

Sanıyor ki süklüm püklüm olacak, “Efendim işte kusura bakmayın da, hıktı mıktı...” filan diyecek sanıyor. Öyle gayet pervasızlığını görünce, demiş:

“—Be birader yâ, olmaz ki böyle de. İki defa arkandan müstahdemi gönderiyoruz, geri gelmiyorsun. Biz bu dairede müdürsek, yâni sözümüzün dinlenmesi lâzım değil mi filan...”

Gayet ciddi gene, demiş ki:

“—Ben sizi niçin dinliyorum efendim? Ben sizi niçin dinliyorum?”

“—Ne demek, müdürünüm ben senin, beni dinleyeceksin!” “—Hayır efendim.”

“—Ne demek?..”

“—İzah edeyim efendim: Ben Allah’ın kuluyum. Allah yarattı beni. Bana bu varlığı Allah verdi. Beni besleyen, büyüten, varlığım, her şeyim ondan. Allah’ın kuluyum ben. Benim bu dünyadaki vazifem, Allah’a kulluk etmek... Ama Allah peygamber göndermiş, buna itaat edin buyurmuş. Onun için Rasûlüllah’a itaat da vazifem... Allah’ı sevmemin, Allah’ın kulu olmamın gereği Rasûlüllah’a tâbi olmak... Rasûlüllah SAS Hazretleri’nden sonra, halifelerine geçmiş bu vazife. Onun için onlara da itaat etmem lâzım, Rasûlüllah’ın halifesidir diye. Rasûlüllah’ın halifesi de, devletin her işini tek başına kendisi yapamadığından, her dairenin başına vekiller tayin etmiş...”

Eskiden bakanlara vekil derlerdi. İşte Maliye Vekili derlerdi. Şimdi Maliye Bakanı diyor.

Bakmaktan ibaret mi yâni işi?.. “Vekil de kendisi bütün işleri yapamadığından, her şehre birer müdür tayin eder, o da onun vekili olmuş olur. Memurlar da müdüre, Allah’a itaatin bir gereği olarak itaat eder. Çünkü silsile-i merâtible Allah’a itaat etmesi gerekiyor bu şahısların...

Ama, asıl itaat etmesi gereken Allah bir emir buyurduğu zaman (*Hayye ale’s-salâh!*) ‘*Namaza gel ey kulum!*’ (*Hayye ale’l-felâh*) ‘*Kurtuluşa gel ey kulum!*’ diye çağırıyor. Müezzini bağırttırıyor Allah, ‘*Ey kullarım namaza gelin!*’ diyor. Şimdi asıl kulluk etmem gereken Rabbim, bana doğrudan doğruya bir emir verince, aradaki vekillerin hükmü kalmaz, ben o zaman onları dinlemem. Benim vazife anlayışım budur müdür bey.” demiş. “Bunu anlayamıyorsanız, kabul etmiyorsanız mühürü getireyim, buyurun istifa ediyorum, ayrılıyorum.” demiş.

Kapıyı tak vurmuş, izin de istemeden çıkmış.

Adam düşünmüş, kalmış. Şimdiye kadar memurluk, amirlik, müdürlük neden olur, niye itaat edilir hiç düşünmemiş adam bu şeyi. Zili çalmış,

“—Yâ, şu daireden bir iki adam çağırın bakalım bana!” demiş.

“—Bu muavin nasıl bir adamdır? Bir acaip adam, müdürü dinlemiyor, mesai saatinde camiye gidiyor. Nasıl bir adam bu?..” diye sormuş.

“—Efendim, bu dairenin direğidir o!.. O gitti mi yıkılır. Öyle bilgilidir ve öyle çalışkandır.

Sabah namazından sonra gelir ve masasındaki bütün evrakı temizlemeden masasından kalkmaz. Yedi olur, sekiz olur, dokuz olur, on olur, on bir olur, gece yarısı olur; ‘Yarına belki çıkarım belki çıkamam, devletin işi, halifenin işi yarına kalmasın!’ diye bütün evrakını, işini bitirir. Ondan sonra, *Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm, işte canını verse canını vermeğe hazır bir şekilde evine gider.*” demişler. “Hiç iş bırakmaz. Ertesi gün buraya gelen bir insan, bir işle karşılaşmaz. Bütün işler bitirilmiş olur, onun masasında iş olmaz. Müthiş kıymetli, müthiş bilgili ve müthiş güzel ahlâklı, salâbet-i dîniyye sahibi ve ahlâkı çok güzel insandır.” demişler.

“—Yâ bu istifa etmeğe kalktı. Ben biraz sorgu sual açtım namaza niye gidiyor diye...”

“—Efendim, bu namaza gider. Namaza gider ama, akşam namazından sonra, yatsıdan sonra da çalışır. Gider ama çalışır. Yâni, onun için mühim olan iştir, onun için daha mühim olan ibadettir. Bu böyledir.” demişler.

Ondan sonra,

“—Pekâlâ öyleyse.” demiş, ensesini kaşımış kalmış müdür, ne yapsın. İstifasını kabul etmemiş. Ötekisine bir şey dememiş, ses çıkartamamış.

Sonra tabii, tanıdıkça hayran kalmış bilgisine, görgüsüne, ahlâkının güzelliğine, vakârına ve sâiresine... Bir zaman gelmiş, bu defterdar daha yüksek bir yere terfî olmuş, bakanlıkta, vekâlette daha yüksek bir yere çıkacak.

Naz yapmış yukarıya. Demiş ki:

“—Kabul etmem bu yeni görevi, bir şartım var.”

“—Nedir?” demişler,

“—Benim muavinim defterdar olacak. Onu defterdar yaparsanız ancak kabul edebilirim. Yoksa olmaz.” filan.

Ve onu da çağırılmış, işte demiş ki:

“—Böyle dedim ben, şart koştum. Ben gidiyorum ama, yerime seni müdür yapmalarını istedim.”

Demiş ki:

“—Müdür bey, teveccühünüze teşekkür ederim. Ben zaten muavinlik görevinin sorumluluk duygusu altında eziliyorum. Şurada şu hizmeti bitirmeme, tekâüdlüğüme de az bir zaman kalmıştır, beni yakmayın!.. Ben burada vazifemi yapayım. Kim gelirse gelsin, benim mevkide, makamda gözüm yoktur.” demiş.

Şimdi bu sözü nereden açtım?.. Derviş ölüme hazırdır. Yâni, “Gel bakalım kulum, hadi dünya bitti, yürü ahirete!” dense, “Peki” diyebiliyor mu; derviştir. Diyemiyor mu?.. Takıntısı var, bilmem bağlantısı var, borcu var, hesabı var, karışık işi var, kimsenin bilmediği çapraşık şeyi var; derviş değil.

Sonra insan, başına melekü'l-mevt geldiği zaman kanadıyla, heybetiyle, “Ver bakalım canını!” dediği zaman, o manzara karşısında ter dökerken, acaba aklına bir şey gelecek mi, aklı fırttırıp gidecek mi?.. *Lâ ilàhe illa'llàh diyebilecek mi, diyemeyecek mi?..*

Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:

تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ

(Temûtûne kemâ taîşûn) “Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz.” Onun için, Allah diyerek, Lâ ilâhe illa’llâh diyerek yaşayacak ki, en sonunda melekü’l-mevt geldiği zaman da, Allah ve Lâ ilâhe illa’llâh diyebilsin.

Derviş onun için zikir yapıyor, bir bakıma da ölüme egzersiz yapıyor. Ölüm anında, ızdırablarına rağmen, damarlarındaki kanın, canın çekilmesindeki sıkıntılara rağmen, Lâ ilâhe illa’llâh diyebilmenin egzersizini yapıyor demektir yâni.

Onun için, korkacak, geçmiş günahlarından tevbe edecek. Şimdi başına gelebilecek şeylere karşı hazırlıklı olacak. Ecel gelebilir, Azrâil dönemeçte karşısına çıkabilir, zelzele olabilir, bilmem ne olabilir...

Bizim uçak bir kaza yaptı havada, ben bulunduğum koltuktan bir uçtum, öndeki adamın sırtına binmişim. Benim önümdeki adamın gideceği daha başka bir yer yoktu, önünde bölme vardı; o da tavanı deldi, kafası oraya girdi. Havada böyle bir kaza geçirdik, benim kaç ay boynum ağrı yaptı. Uçak böyle başladı pike aşağıya gidiyor. “İnnâ li’llah, ve innâ ileyhi râciùn... İşte ömür bitti burada...” dedim. Yâni, bir anlık bir şey.

İkincisi ne diyor: (*Lâ yedrî mâ yenzilü bihî sâaten ba'de sâah*) “Bir an sonra ne olacağını bilmez, ondan da korkar. Ona da hazırlıklı olur derviş.”

Üçüncüsü: “Sonunda ne olacak iş? Ömrü nasıl mühürlenecek, nasıl ölecek?..” Onu da bilmez, ona da hazırlanır.

فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا
يَسْتَقْدِمُونَ

(الأعراف: ٢)

(*Feizâ câe ecelühüm felâ yeste'hirûne sâaten ve lâ yestakdimûn*) [Ecelleri geldiği zaman, ne bir an geri kalırlar, ne de bir an ileri gidebilirler.] (A'râf, 7/34)

Ecel geldiği zaman te'hir de olmaz, ta'cîl de olmaz. O zamanda canını alırlar, yapamadığı iş kalır geri... Yarım iş yarım kalır, çirkin iş çirkin kalır. İçki masasındaysa, orada ölür. Kumar masasındaysa, orada ölür. Meyhanedeyse, orada çatlar. Yüznumaradaysa, yüznumarada ölür. Camideyse, camide ölür. Hangi yoldaysa... Allah hüsn-ü hâtime ihsân etsin...

Her zaman söylediğim, hatırımdan hiç gitmeyen bir misal var. Osmanlı şairlerinden birisi tevbe etmiş, içki içmeyeceğim diye; sonra da pişman olmuş, içmiş gene. Tevbesini bozmuş da, bir de şiir yazmış, aptal... Yâni ayıplamamak da lâzım ama, ibret olsun diye. İsim de söylemiyoruz ya:

*Tevbe ettim ki, etmeyem tevbe,
Tevbeye tevbe-i nasuh olsun!..*

Yâni, tevbesinden pişman olmuş, “Tevbeler tevbesi, bundan sonra tevbe etmem!” diyor. Tevbe etmemek hususunda azmini ifade ediyor. “Tevbeye tevbe-i nasûh olsun.” diyor. “Bundan sonra aslâ tevbe etmeyeceğim, bırakmayacağım içkiyi...” demek istiyor.

E şimdi, böyle bir beyit söylemiş olan bir şairin ölümü nasıl olur, tahmin edin!.. Meyhanede ölmüş, içki masasında ölmüş. E sen böyle söylersen... Sen kendi kendine azmetmişsin, söz vermişsin, tevbe etmeyeceğim içmeye, içkiye tevbe etmeyeceğim dedin, etmedin; işte bak sonun böyle oldu!

Onun için, Allah CC hüsn-ü hâtimeler nasîb etsin... Oradan da korkuyoruz tabii, ölüme hazırlanmak lâzım! Güzel hal üzere olmağa çalışmak lâzım! Ve her türlü günahıtan eli çekmek lâzım! Her türlü hayra girmek lâzım!.. Allah insanın canını hayır yolunda alsın... Ya camiye giderken, ya hacca giderken, ya cihadda, ya güzel bir yerde, ya Kur’an okurken, ya oruçluyken, ya zikir halindeyken Allah hüsn-ü hâtime nasib etsin...

e. Dünya İle Helâk Olmaktan Sakın!

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ سَمِعْتُ شَقِيقًا يَقُولُ إِحْذَرُ أَلَّا
تَهْلِكَ بِالدُّنْيَا وَلَا تَهْتَمَ فَإِنَّ رِزْقَكَ لَا يُعْطَى

لِلْأَحَدِ سِوَاكَ

TS. 63/4 (Ve bi-isnâdihî, kàle: Semi'tü şakîkan yekûl) Yine aynı zincirle, rivâyet zinciriyle Şakîk'ın şöyle dediğini duymuş. Kimdi bu?.. Evvelki isnadda en son kimdi? Bileceğiniz bir kimse de ondan soruyorum, bilemezseniz sorar mıyım zor soruyu: “—Hâtem-i Esam.”

Evet, Hâtem-i Esam'dan rivayeten. Talebesiydi ya.

(İhzer ellâ tehlike bi'd-dünyâ, ve lâ tehtem! Feinne rızkake lâ yu'tâ li-ehadin sivâke) buyurmuş ki: “Dünya ile helâk olmaktan (ihzer) hazer eyle; (ellâ tehlike bi'd-dünyâ) dünya ile helâk olmaktan kork!..”

Yâni, insanoğlu dünyaya dalar, “Rızık kazanacağım, para sahibi olacağım, ev yaptıracam, öyle edeceğim, böyle edeceğim...” filân derken, helâk olur gider. Yâni, “Böyle ölmek konusunda hazer üzere ol, dikkat üzere ol ve telaşlanma, sakın ol! Çünkü, nasıl olsa senin rızkını başkasına verecek değiller. Onun için rahat et!” diye anlıyorum sözü.

f. Ölüme Hazırlıklı Ol!

قَالَ وَسَمِعْتُ شَقِيقًا يَقُولُ إِسْتَعِدَّ إِذَا جَاءَكَ

الْمَوْتُ لَأَنْسَأَلَ الرَّجْعَةَ

TS. 63/5 (Kàle ve semi'tü şakîkan yekûl) Dedi ki aynı zât, yâni Hâtem-i Esâm Hazretleri: “Şakîk'ın şöyle söylediğini duydum: (İstaidde! İzâ câeke'l-mevtü lâ nes'elü'r-rec'ate) Nes'elü

demiş, tabii bunun noktası eksik çıkmışsa tes'elü de olabilir. İkisi de aynı kapıya çıkar.

(İstaid) "Hazırlan, hazırlıklı ol! (İzâ câeke'l-mevtü) Ölüm geldiği zaman, (lâ nes'elü'r-rec'ate) geri dönmeyi isteyemeyeceğiz." Veya, (lâ tes'elü'r-rec'ate) "Geri dönmeyi isteyemeyeceksin!" Yâni "Ecel geldi mi, geri dönmeyi isteme hakkın yok, geri de dönmek mümkün değil; onun için hazırlığını yap! Gelmeden hazırlığını yap ki, sonra 'Aman biraz daha müsaade et, geri döndür!' diyemeyeceksin nasıl olsa." demek istiyor.

Biz de, dervişlik bakımından bu hazırlığı iyi görüyoruz. Büyüklerimiz de hep ona hazırlamağa çalışmışlar nasihatleriyle bizi.

Ben, bir de meselâ bu Bosna olayından sonra düşündüm, bu Bosnalıların yerine kendimi koydum, ne kadar hazırlıksız yakalanmışlar filan diye, bizim arkadaşları topladım:

"—Yâ bir insanın böyle olağanüstü bir durumda yanında bir şeyler olması lâzım! Neler olması lâzım? Bir liste yapın!" dedim.

20-25 kalem bir şeyler yazdılar. Yâni bir zelzele olurse, veya düşman geliyor, şöyle oluyor şuradan şuraya gideceksin deseler... Hemen şurada fermuarlı bir çanta, hop alacaksınız. Bugün baktım sakallı bir çocuk, arkasında bir şey var büyük. Bak bu hazırlanmış dedim. Arkasındakini bilmiyorum ama sırtına böyle bir şey almış, bir şey geçirmiş, sakallı bir çocuktü. Şimdi fermuarlı bir çantası veya bir sırt çantası olması lâzım.

Hazırlamışlar arkadaşlar getirdiler bana... Mâşâallah, baktım 20-25 kalem malzeme var içinde. Dürmüşler, bir yatak oluyor. Yâni taşın toprağın, suyun soğuşun üzerinde yatılabilecek bir şey. Bıçak, kazma, kürek, fener, ıvır zıvır böyle şeyleri bir hazır çanta etmişler. Sonra baktım dergide reklamda, birkaç sınıf yapmışlar. Yâni lüks tarife, orta tarife, gariban tarifesi filan diye galiba. Ama iyi, hoşuma gidiyor.

Geçen sene bizim arkadaşlarla, Kovada Gölü'nün orada çadırlı bir aile eğitim kampı yaptık. Tabii oraya geldi arkadaşlar çoluk çocuğuyla. Bizimkiler de öyle diyordu:

“—Yâ, bu kalın yorganları niye getirdiniz? Battaniye yeter.” diyorlardı.

Gece bir soğuk bastırdı, ertesi gün şehirden kalın kalın şeyleri getirttik biz... Arkadaşlar da tabii oraya hazırlıksız gelmişler. Kimisi soğuşu yemiş, böyle müzmin öksürük olmuş.

Kimisini akrep sokmuş... Fakat alıştılar, biz de alıştık. İlk gün biraz bocaladık ama, bir hafta orada yıldızların altında, çamların arasında kamp yaptık. Burada, bizimle beraber o kampı yaşayan arkadaşlar var... İyi oldu. Yâni meşakkatli ama...

İşte geceleyin kalkıyorsun, ayaz, kurt tehlikesi var, düşman tehlikesi var, arkadaşlar nöbet tutuyorlar, el fenerleriyle geziyorlar... Tabii dışarıda nerede abdesti bozacaksın, nerede abdest alacaksın?.. Kadınlar ne yapacak, erkekler ne yapacak?.. Biraz sıkıntıları çeksinler diye, öyle bir kamp yaptım ben. Yâni, bizim

arkadaşlar görsün Hanya'yı Konya'yı diye... Yâni şehirde ev beğenmez. “Gel bakalım sen biraz Kovada Aile Kampı'na da, gör, elindeki nimetlerin kıymetini anla!” gibilerden.

Tabii biz bunu neden yapıyoruz?.. Hayatın çeşitli şartlarına karşı insan hazırlansın diye... Şükür artar insanın. El-hamdü lillâh... Evinde insanın musluktan su akması büyük nimet! Kovayla getirmek daha zor... Veyahut abdest alacaksınız, maşrapayla su döküyorsunuz. İşte ya birisi yardım edecek, yardım etmezse zor oluyor vs. filan. E yüznumaraya gittin... Yok şimdi lüks. Ne yapacaksınız? Hadi bakalım ayıkla pirincin taşını.

Ben ilk defa böyle evden gittim, ondan sonra sabun arıyorum.

Babam güldü:

“—Evladım, sabunsuz da olur.” dedi.

Ben, sanki sabunsuz yaşanamayacağını sanıyordum. Yoksa ne yapacaksınız? Olmayan durumlara göre hazırlanması lâzım insanın...

İşte böyle bu hazırlanma işinde, biz hafif yollu bir gayret gösterdik. Önümüzdeki yazda da inşaallah, daha güzelini de yapacağız. Bakalım inşaallah iyi olur, hoşter olur, bedter değil de...

Yâni ölüme hazırlanmak, hazırlıklı olmak meselesi; her şeyde hazırlıklı olmak. Yâni yarın öbür gün Bosna-Hersek gibi olursa Türkiye ne yaparsınız?.. Amerika gelir, bize de nokta atışları yaparsa, ne yaparsınız?.. Veya Bulgar, Rusla anlaşır, Sırpla birleşir de Trakya'dan yürürse ne yaparsınız? İnşâallah yürüyemez.

Kur'an-ı Kerim ne diyor:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ
الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

(الأنفال: ٣)

(Ve eiddû lehüm mestata'tüm min kuvvetin ve ribâti'l-hayli) “Gücünüzün yettiği kadar onlara karşı kuvvet [ve cihad için bağlanıp beslenen atlar] hazırlayın; (türhibûne bihî aduvva'llâhi ve aduvveküm) Allah'ın düşmanlarını ve sizin düşmanlarını böylece korkutacak hazırlıkları yapın!” (Enfâl, 8/60)

Yâni, adam korksun! Bilsin ki, herkesin elinde silah vardır, herkesin evinde silah vardır ve bunlar ölümden korkmazlar; bu çeşit şeylere alışkındırlar ve hazırlıklıdırlar. O zaman yanaşamaz Hazırlıksız görünce, o zaman yapacağını yapar.

Bizim Bosnalılar, Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ni ilan etmişler. Herkes ilan ediyordu o zaman; Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya... vs. Bunlar da Bosna-Hersek ayrı cumhuriyet olsun diye ilan etmişler.

Orduları yok, askerleri yok... Biraz ellerinde silah varmış. “Ne yapalım, ne yapalım; bu silahlar bizim içimize yaramaz ama, Türk kardeşlerimize gönderelim!” diye düşünmüşler. Bizim Türkiye'ye göndermeyi düşünmüşler. Hiç akıllarının köşesinden geçmemiş ki, bu Sırplar bize bir oyun eder de saldırır diye.

Ama bak şimdi öğrendiler, acı bir şekilde öğrendiler. Tabii, Allah'ın çeşitli hikmetleri var, her işte hikmetleri var. Müslümanlar birleşsin diye, müslümanlar uyansın diye, müslümanlar gavurların asıl niyetlerini görsün diye, kalleşliklerini anlasın diye, her yerde birbirini tutsun diye, desteklesin diye ihtilafı, gevşekliği, birbiriyle uğraşmayı, kavgayı, gürültüyü bıraksın diye bunların hepsi birer ibret...

Ama hâlâ, o caminin ahali bu caminin ahaliyle kavga eder; o tekkenin ahali, bu tekkenin ahalisini çekiştirir; iki müslüman komşu birbirini incir çekirdeğini doldurmayacak şeyden dolayı hırpalır, birbirinin aleyhine konuşur, görüşür filan... E o zaman, Allah'ın cezası gelir. Allah korusun... Allah bizi lütfuyla ıslah eylesin, kahırıyla değil...

Lafı uzatmışız ama, bir tane daha okuyalım veya sayfayı bitirelim! En iyisi sayfayı bitirmek...

g. Tevekkül Nedir?

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ شَقِيقًا يَقُولُ التَّوَكَّلُ أَنْ
يَطْمَئِنَّ قَلْبُكَ بِمَوْعِدِ اللَّهِ

TS. 63/6 (Ve bihî kàle semi'tü şakîkan yekül) Yine aynı sened ile, Şakîk-i Belhî Hazretleri'nin şöyle söylediğini Hâtem-i Esam Hazretleri naklediyor:

(Et-tevekkülü en yatmainne kalbüke bi-mev'üdi'llâh) Tevekkülü tarif ediyor bu sözünde: "Tevekkül, Allah'ın va'dine kalbinin

güvenmesidir.” Allah va’detmiş, yapacak. Allah va’detmiş lütfedecek diye. Ortada bir şey yok ama va’di var Allah’ın, tamam. Va’dine itimad etmek ve kalbinin onunla mutmain olmasıdır. Tevekkül bu...

İşte büyüklerden bazıları, tevekkül kelimesi için yiyecek, içecek, su, bir şey almadan çöle çıkmışlar. Ya bu çöle çıkılır mı?..

Bakkal yok, kasap yok, para yok, pul yok, ot yok, ağaç yok, kum işte... Tabii, Allah’ı denemek doğru değildir. Yâni, Allah’ı imtihan eder gibi bir şey yapmak doğru değildir.

Şeriatın emri;⁵

قَيْدٌ وَتَوَكَّلْ

(هـ.ب. عن عمرو بن أمية الضمري)

(Kayyid ve tevekkel)’dir. Yâni, “Deveni bağla, ondan sonra tevekkül et! Yâni, tedbirini al, ondan sonra tevekkül et!” Tedbirin kâr etmediği yerler vardır ama, tedbir senin vazifendir, fiilî duandır. Sen tedbirini alacaksın, tevekkülünü de gene yapacaksın!..

⁵ Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.II, s.80, no:1211; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.368, no:633: Amr ibn-i Ümeyye ed-Dâmirî RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.101, no:5688; Keşfü’l-Hafâ, c.II, s.104, no:1905;

Câmiü’l-Ehâdîs, c.XV, s.211, no:15339.

h. Takvâ Üç Şeyde Belli Olur

وَبِهِ قَالَ شَقِيقٌ تَعْرِفُ تَقْوَى الرَّجُلِ فِي ثَلَاثَةٍ
أَشْيَاءٍ فِي أَخْذِهِ وَمَنْعِهِ وَكَلَامِهِ

TS. 63/7 (Ve bihî kâle şakîkun) Yine Hâtem-i Esam yoluyla gelen rivayete göre, Şakîk-ı Belhî Hazretleri buyurmuş ki:

(Tu'rafü takva'r-racüli fî selâseti eşyâ': Fî ahzihî, ve men'ihî, ve kelâmih.) “Kişinin, adamın, er kişinin, mert kişinin takvâsı üç şeyle belli olur. Adam takvâ ehli mi, takvâsız mı? Cıvık mı, kavî mi?

Sağlam müslüman mı, cıvık müslüman mı? Allah'tan korkan mı, korkmayan mı? Üç şeyinden anlaşılır: (Fî ahzihî, ve men'ihî, ve kelâmihi) Almasından, men edişinden ve konuşmasından anlaşılır.”

1. Alırken helâl almağa gayret ediyorsa, haram ise almıyorsa, alışında bir kontrol mekanizması çalıştırıyorsa:

“—Bu haramdır istemem.”

“—Çok para yâhu, tepilir mi? Aptal mısın sen?..”

“—Çekil başımdan! Sen şeytan mısın? Ben haram şeyi istemem.”

İtebiliyorsa, helâli alabiliyorsa; işte takvâ ehli bu adam. Allah'tan korkan bir insan, alışından anlaşılır.

2. (Ve men'ihî) “Vermeyişinden, men edişinden anlaşılır.” Yâni, haram olan şeyi yapmamakta,

haram olan yola gitmemekte ve başkalarını ve kendisini, nefsini engellemekte. ‘Ey nefsim oraya gitme, o işi yapma, yapamazsın bunu, yapmamalısın bunu!’ diyebiliyorsa, tutabiliyorsa yâni kendisini, veya başkasını, oğlunu, kızını, karısını, öyle yapamazsın diyebiliyorsa oradan anlaşılır.”

3. (Ve kelâmihî) “Ve sözünden de. Yalan söylemiyor, dobra dobra doğruyu konuşuyor, hakikati ifade ediyor. Yalancı şahidlik yapmıyor, hakkı söylemekten çekinmiyor. Zalim sultanın karşısında bile doğruyu çatır çatır söylüyor... Hah, konuşmasından anlaşılır, takvâ ehlidir.

Demek ki: Alışından, engelleyişinden, konuşmasından anlaşılır. Üç şeyden anlaşılır, bir insanın takvâ ehli olduğu...

“—Ben takvâ ehli bir kimseyim!”

Ama sen haramı alıyorsun, deveyi hamuduyla yutuyorsun, takvâ ehli değilsin. Gidilmeyecek yere gidiyorsun, başkalarına müsaade ediyorsun yanında.

Bak Peygamber Efendimiz’in sünnetinin bir çeşidi de nedir?.. Takrîrî sünnettir. Yanında bir şey yapıldığı zaman, Peygamber Efendimiz engellememişse, o iş caiz demektir. Çünkü kötü bir şey olsaydı, Rasûlüllah engellerdi. Demek ki engelleme görevi de olacak.

Sözüne de sahip olacak; dürüst konuşacak, doğru sözlü olacak, eğri sözü olmayacak. Hakkı söyleyecek, aleyhinde bile olsa, kendisinin, anasının babasının menfaatinin aleyhinde bile

olsa, zalim sultanın karşısında bile olsa, dobra dobra hakikati söyleyecek.

i. Fakirliğin Alâmeti

Ve sonuncu cümle:

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ شَقِيقًا وَسُئِلَ بِأَيِّ شَيْءٍ يَعْرِفُ
الرَّجُلُ أَنَّهُ أَصَابَ الْقِلَّةَ قَالَ بِأَنَّ كُلَّ شَيْءٍ يَأْخُذُهُ
مِنَ الدُّنْيَا يَأْخُذُهُ فِي حَالٍ يَخَافُ إِنَّ لَمْ
يَأْخُذْهُ أَنْ يَأْتَمَّ

TS. 63/8 (Ve bihî kàle semi'tü şakîkan) Yine aynı Hâtem-i Esam kanalıyla rivâyet. “Şakîk-i Belhî Hazretleri'nin şöyle dediğini işittim.” (Ve süile bi-eyyi şey'in ya'rifü'r-racülü ennehû ashâbe'l-killeh) “Bir insanın fakirliğe tam sahip olmuş, yakalamış, tam fakirlik erbâbı olmuş olduğu nereden anlaşılır?” diye sorulduğu zaman, (kàle) buyurdu ki Şakîk-i Belhî Hazretleri: (Bi- enne külle şey'in ye'huzü mine'd-dünyâ, ye'huzühû fî hâlin, yehâfu inne lem ye'huzhu en ye'sem)

Demiş ki: “Bir insanın fakirlik mertebesine eriştiği şuradan anlaşılır ki...” Onu anlatacağım. Ne demek bu fakirlik mertebesi? Ne biçim şey söylüyor hoca? Ne biçim şey söylediğini anlatacağım da... “Bir insan dünyalıktan bir şey alıyorsa, yâni bunu aldığı halde almadığı halde günah işleyeceğinden korkuyorsa, ondan alıyorsa o zaman fakirliği, o mertebeyi yakalamış, onu elde etmiş demektir.”

Şimdi bu mübareklerin hayat felsefeleri bizimki gibi değil, seninki gibi değil. Biz, bir evimiz olsa, bir arabamız olsa, bir işimiz olsa, paramız olsa, pulumuz olsa, yazlığımız olsa, kışlığımız olsa vs. vs. olsa da olsa diye düşünürüz. Bunlar da Peygamber SAS Efendimiz:⁶

الْفَقْرُ فَخْرِي

(El-fakru fahrî) “Fakirlik benim medâr-ı iftihârımdır.” buyurdu diye, miskinlerle düşüp kalktı diye, dünyalığa meyletmedi diye ve bir insanın dinindeki, imanındaki samimiyet yokluk zamanında belli olduğundan, fakirliği bir makam olarak görmüşlerdir, yüksek bir mertebe olarak görmüşlerdir. Kolay kolay varılamıyor, insan zenginlikten kolay kola vazgeçemiyor ve o fakr haline, fakir-i ilâhî, fakîr-i hakîkî olma haline ulaşamıyor yâni.

Nereden anlaşılır, bu adam bu makamda mı?.. Dünyada gözü yok, fakirlik makamını yakalamış, o makama çıkmış bir insan olduğu nereden anlaşılır?.. Bir şey aldığı zaman, almadığı zaman günah işleyeceğini düşünüyor da ondan alıyorsa; işte o zaman eshâb-ı fakırdandır. Yâni (el-fakru fahrî) makamına ulaşmış iyi bir derviş demektir diyor.

Şimdi almadığı zaman, günah nasıl olur? Meselâ almadığı zaman artık (kâde'l-fakru en yekûne küfren) rivayeti de var.

⁶ Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.828, no:1835.

Yâni “Fakirlik herkesin tahammül edeceği bir şey değildir, insan çıldırır, çığırından çıkar, yanlış işler yapabilir, günaha dalabilir vs. filan... O zaman ölmeyecek kadar, hani haram olan bir şeyi bile ölmeyecek kadar yemesi helâl oluyor, zaruret halinde, ıstırrar halinde. Onun gibi bir sebepten ancak alıyorsa o zaman hakiki fakirdir. Aksi takdirde almayacaktır, mecbur olduğu için alıyor.

Medine’de ben böyle bir Afrikalı kadıncağız gördüm, kenarda oturmuş. Birisi getirdi, para verdi:

“—Teşekkür ederim. Ben bugünlük bir şeyler aldım, başkasına ver!” dedi.

Fukara, perişan, yolun kenarında oturmuş. Herhalde bir delilin odası modası yoktur zavallıcağın, yâni sokağın kenarında yatıyordur. “Bugünlük ihtiyacımı aldım, istemem.” dedi.

Ama dayanamayacak gibi, ibadet yapamayacak gibi, ibadetleri yapamadığından dolayı günah girecek gibi olduğu sebepten alıyorsa, o zaman o zarar vermiyor fakirliğine.

Yâni bunlar böyle düşünmüşler, bunların halini anlamak çok zor ve onların haliyle yaşamak bizim için hiç mümkün değil. Biz çok muhallebi çocuğuyuz. Yâni biz hiç alışmamışız böyle şeylere... Bu gibi tecrübeleri ve deneyimleri düşünmüyoruz. Ben hatta kitap yazarların böyle kitaplarına bakıyorum dipnotlarına, böyle konular geldi mi, aşağıya bir dipnot döktürüyorlar:

“—Dinimiz zenginliği yasaklamamıştır.” bilmem ne...

Kıvrım kıvrım kıvrıyor. Yâni bu şeyi ille bir tevil çaresi arıyor. Çünkü gönlü râzı olmuyor, tahammül edemiyor yâni. Böyle biraz eyvah, yâni fakirlik gelse halim nice olur diye korkusundan, dipnotta onu tevil etmeye çalışıyor yâni.

Peygamber Efendimiz, sahabeden genç birisinin eline bir şey vermiş, al demiş,

“–Yâ Rasûlüllah, benden daha muhtaç birisine verin!” deyince;

“–Delikanlı, bak, Allah sana, sen bir şey istemedenden verdiyse, al!” demiş.

Rasûlüllah’a, “Benden başkasına ver.” deyince öyle buyurmuş.

Allah bizi kimseye muhtaç etmesin... Ama açgözlü de etmesin... Aç gözlülükten dolayı, günahlara da düşürmesin... Helâlinden kazanmak nasib etsin... Helâl kazancımızla da, hayır hasenât işlemeyi nasib eylesin...

Fâtihâ-i Şerife mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

23. 01. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

